

פחות נוכחת, פחות משפיעה? המלחמה באיראן ועתיד המעורבות האמריקאית במזרח התיכון

אלדד שביט וג'סי ויינברג | גיליון 2206 | 26 באוקטובר 2026

המלחמה עם איראן מחדדת את המתח בין יעדיה של המדיניות האמריקאית במזרח התיכון. וושינגטון מבקשת לצמצם את נוכחותה הצבאית הקבועה באזור ולהעביר אחריות רבה יותר לבעלות בריתה, אך נדרשת להשקיע משאבים צבאיים ניכרים כדי להתמודד עם השלכות המלחמה ולשמר את היציבות האזורית. המערכה ממחישה כי צמצום הפריסה הקבועה אינו מבטיח הפחתה של עלויות המעורבות האמריקאית, בפרט כאשר משברים מחייבים הפעלה ממושכת של כוחות גדולים. יתר על כן, עליונות צבאית אינה מבטיחה השגת יעדים מדיניים או יכולת לעצב סדר אזורי התואם את האינטרסים האמריקאיים. במקביל, מדינות המזרח התיכון, ובמיוחד מדינות המפרץ, ממשיכות במגמת גידור שהחלה עוד לפני המלחמה: הן מרחיבות את שיתופי הפעולה ביניהן ומבקשות להקטין את תלותן הבלעדית בארצות הברית, בלי לוותר על המטריה הביטחונית שהיא מספקת. התוצאה עשויה להיות מעבר למודל של מעורבות אמריקאית מצומצמת וגמישה יותר, אך גם להתגבשות סדר אזורי שבו השפעתה של וושינגטון על החלטות שותפותיה מוגבלת יותר. עבור ישראל, המציאות המתהווה טומנת בחובה הזדמנות להרחיב את תרומתה הביטחונית, אך גם סיכון להישאר מחוץ למסגרות אזוריות חדשות אם לא תשכיל לתרגם את עוצמתה הצבאית לשיתוף פעולה ביטחוני ומדיני.

המלחמה המתמשכת מול איראן מעמידה למבחן את תפיסת המעורבות האמריקאית במזרח התיכון. ממשל טראמפ מבקש לשמר את מעמדה של ארצות הברית כמעצמה המרכזית באזור, תוך צמצום נוכחותה הצבאית הקבועה, העברת אחריות ביטחונית לשותפותיה ופינוי משאבים לתחרות הגלובלית, בראש ובראשונה מול סין. שאיפה זו ממשיכה מגמה שהחלה בממשלים קודמים, אלא שהמלחמה מחדדת את הקשיים הכרוכים במימושה: גם פריסה צבאית מצומצמת מחייבת לעיתים השקעת משאבים ניכרת; הישגים צבאיים אינם מתורגמים בהכרח להסדרים מדיניים יציבים; והעברת אחריות לשותפות האזוריות עשויה לחזק את עצמאותן על חשבון השפעתה של וושינגטון. המבחן האמריקאי יהיה אפוא היכולת להפחית את היקף הנוכחות ואת מחיר המעורבות, ובמקביל לשמר את ההרתעה, את המחויבות לבעלות הברית ואת היכולת להשפיע על עיצוב הסדר האזורי.

במבט ראשון, היקף המעורבות הצבאית האמריקאית במלחמה נראה מנוגד למגמת צמצום הנוכחות הקבועה באזור. ארצות הברית נדרשת להפעיל במזרח התיכון כוח ימי ואווירי ניכר ולהקצות מערכי הגנה אווירית וטילית, חימושים, מודיעין ומשאבים לוגיסטיים. [המאמץ להבטיח את חופש השיט במצר הורמוז](#) ממחיש היטב את עוצמתה הצבאית של ארצות הברית ואת המחיר הכרוך בהפעלתה. איראן הגבירה לאחרונה את התקיפות על כלי שיט במצר והרחיבה את פעילותה גם לאזורים הסמוכים לו. התפתחויות אלה מעידות כי גם באמצעים מוגבלים יחסית ביכולתה להמשיך לשבש את הסחר הימי ולהקשות על הבטחת חופש השיט. לפיכך, הבטחת תנועה סדירה לאורך זמן מחייבת הקצאה מתמשכת של נכסים צבאיים ויכולות הגנה הנדרשים גם בזירות אחרות.

המערכה הבליטה גם את הפער בין הישגיה הצבאיים של ארצות הברית לבין יכולתה להשיג את יעדיה המדיניים. למרות הפגיעה הקשה באיראן, המשטר נותר על כנו, והאיום שהוא מציב למדינות האזור ולחופש השיט לא הוסר, ובמובנים מסוימים אף הוחמר. קריסת מזכר ההבנות שהושג ביוני בתיווך פקיסטני הבליטה את הקושי לתרגם הישגים צבאיים להסדר

יציב. במקום לאפשר לווינגטון להפחית את מעורבותה הישירה, כישלון ההסדר חייב אותה להרחיב מחדש את פעילותה הצבאית במפרץ. בכך נחשפה אחת ממגבלותיו המרכזיות של המודל האמריקאי: בהיעדר הסדר מדיני אפקטיבי, האחריות לשמירת היציבות חוזרת בסופו של דבר לארצות הברית.

ממעורבות ישירה לחלוקת נטל

אולם, במקביל למאמץ הצבאי הגדול מתרחשת מגמה הפוכה לכאורה: טביעת הרגל הצבאית הקבועה של ארצות הברית באזור דווקא מצטמצמת. [בסוף ספטמבר השלימה ארצות הברית את יציאת כוחותיה ממשימת הקואליציה נגד דאעש בעיראק](#), והאחריות המרכזית להתמודדות עם שרידי דאעש והמיליציות הפרו־איראניות הועברה לממשלת עיראק. מפקדת כוח המשימה נגד דאעש הועברה לירדן. [בסוריה החל עוד קודם לכן תהליך של צמצום וריכוז הכוחות, ובפברואר פונה בסיס אֶתֶנֶף](#).

לצד השיקולים המדיניים, גם אילוצים מבצעיים משפיעים על השינוי בפריסת הכוחות האמריקאיים באזור. המלחמה המחisha את פגיעותם של הבסיסים האמריקאיים הגדולים במפרץ לטילים ולכטב"מים איראניים. עוד לפני פתיחת המערכה הוסטו ונפרסו מחדש כוחות ואנשי צוות בין בסיסים, ללא פינוי נרחב של הנוכחות האמריקאית. בפנטגון נבחנת האפשרות שלא לשקם את כל המתקנים שנפגעו וכן לבחון מחדש את מודל הבסיסים ואת מבנה הפריסה האמריקאית באזור. בהקשר זה, אמר באוגוסט אדמירל דריל קאודל, מפקד המבצעים הימיים של הצי האמריקאי, כי לנוכח הנזק המשמעותי שנגרם לבסיס הצי האמריקאי בבחריין, המשמש כמפקדת הצי החמישי, אנשי הצי אינם צפויים לשוב למתקן "בזמן הקרוב".

אין בכך בהכרח נסיגה אמריקאית מהמזרח התיכון. ייתכן שמסתמנת העדפה למודל מעורבות גמיש יותר, הנשען על יכולות ימיות ואוויריות, פריסה מבוצרת ויכולת לתגבר במהירות את הכוחות באזור. אולם האפשרות לחידוש מערכה רחבה נגד איראן ממחשה כי המעבר למודל כזה אינו ליניארי, וכי ארצות הברית עשויה להידרש שוב לריכוז כוחות משמעותי ולמעורבות צבאית ממושכת.

דברים שאמר לאחרונה [השליח האמריקאי טום בראק](#), שלפיהם ארצות הברית אינה נוטשת את המזרח התיכון אך אינה יכולה להמשיך לשמש לבדה ערבה לביטחון האזור, משקפים תפיסה זו. מודל כזה יכול לעבוד רק אם הוא נשען על חלוקת נטל אפקטיבית עם בעלות הברית. לפיכך, חלוקת הנטל (burden sharing) הופכת מסיסמה פוליטית לצורך אסטרטגי. ארצות הברית יכולה להמשיך לספק את היכולות שקשה להחליפן - מודיעין, פיקוד ושליטה, לוגיסטיקה, הגנה אווירית וטילית, כוח ימי ואווירי ויכולת תגבור - אך השותפות האזוריות יידרשו לקחת אחריות רבה יותר על הגנתן ועל ההתמודדות עם איומים מקומיים. עם זאת, חידוש המערכה נגד איראן עלול להמחיש מחדש את תלותן ביכולות הצבאיות האמריקאיות ואת הקושי לצמצם בפועל את היקף המעורבות באזור. לפיכך, חלוקת הנטל אינה יכולה להחליף ערבויות ביטחוניות אמריקאיות אמינות.

המערכה המתחדשת בתימן עשויה להיות מבחן חשוב לתפיסה זו. הכוחות התימניים הנתמכים בידי ערב הסעודית פתחו במהלך צבאי נגד החות'ים, [כאשר ריאה מעניקה סיוע אווירי נרחב, ואילו האמריקאים מספקים מודיעין, סיוע בתכנון ובבחירת מטרות ואף תמיכה לוגיסטית, אך נמנעים לפי שעה מהשתתפות ישירה בתקיפות](#). אם הכוחות המקומיים וערב הסעודית יצליחו להשיג את יעדיהם בסיוע אמריקאי מוגבל, וווינגטון תוכל לראות בכך הוכחה ליעילותו של המודל. אולם אם המהלך ייכשל, או אם החות'ים ימשיכו לאיים על הממלכה ועל באב אל־מנדב, ארצות הברית תעמוד בפני דילמה: האם להעמיק מחדש את המעורבות הישירה, או להשלים עם תוצאה שאינה עולה בקנה אחד עם האינטרסים שלה ושל בעלות בריתה. הפגיעות הקשות בערב הסעודית כבר מגבירות את הלחץ על הממשל להתערב ומעוררות שאלות לגבי אמינותה של ארצות הברית כמגינת שותפותיה. במקביל, דווח על הסכמה בין ערב הסעודית לאיחוד האמירויות לחדש את שיתוף הפעולה במערכה נגד החות'ים, ונשיא מצרים הביע נכונות לסייע בהגנה על הממלכה אם יתבקש לכך ובכפוף לאישור הפרלמנט. התפתחויות אלה מצביעות על ניסיון להרחיב את המענה האזורי לאיום החות'י, אך עדיין לא ברור באיזו מידה יוכלו מדינות האזור להתמודד עם האיום ללא מעורבות אמריקאית עמוקה יותר.

כאן מתחדדת "מלכודת חלוקת הנטל": אם השותפות אינן מצליחות להתמודד בעצמן עם האיומים, וווינגטון עלולה להידרש לחזור לזירה, לעיתים במחיר גבוה יותר. אולם גם הצלחתן עשויה לצמצם את תלותן בארצות הברית ואת יכולתה להשפיע על החלטותיהן. כך, דווקא מדיניות שנועדה להפחית את עלויות המעורבות תוך שימור ההשפעה האמריקאית עלולה לפגוע באחד מיעדיה המרכזיים.

הדילמה מחריפה משום שווינגטון מבקשת משותפותיה לשאת באחריות ביטחונית רבה יותר דווקא בשעה שאמון בנכונותה וביכולתה להגן עליהן בשעת משבר נחלש. מבחינת מדינות המפרץ, צמצום הנוכחות הצבאית האמריקאית מעורר חשש מפני היחלשות המחויבות של ווינגטון לביטחון. החשש מתעצם לנוכח הרטוריקה של הממשל, שינויי מדיניות תכופים ומסרים לא אחידים מצד בכיריו. לכך מתווספים חילוקי הדעות בין מדינות המפרץ עצמן והיעדר ערבות ביטחונית הדדית מחייבת, המקשים על גיבוש מענה אזורי משותף לאיום האיראני.

על רקע זה נמשכת ומעמיקה מדיניות הגידור שהתקיימה בקרב מדינות המפרץ עוד לפני המלחמה: שימור הברית עם ווינגטון, בניית יכולות צבאיות עצמאיות, הרחבת שיתופי פעולה עם טורקיה ופקיסטן, פיתוח קשרים עם סין ובמקביל שמירת ערוצים עם איראן. הדיווחים על הרחבת יכולות ייצור הטילים של ערב הסעודית בסיוע סיני ממחישים כיצד התעצמות צבאית עצמאית עלולה לצמצם את השפעתה של ווינגטון על שותפותיה. [ההסדר הביטחוני בין ערב הסעודית, טורקיה ופקיסטן](#) והדיונים על סיוע הגנתי לריאד בעקבות מתקפות החות'ים ממחישים אף הם מגמה זו. מבחינת מדינות המפרץ, ההתמודדות עם איראן, שנחלשה אך נותרה מסוכנת, מחייבת שילוב של הרתעה וניהול זהיר של היחסים עימה, כדי למנוע הידרדרות מחודשת שתסכן את ביטחון ואת כלכלותיהן.

ההתארגנויות האזוריות החדשות אינן בהכרח מימוש של תפיסת חלוקת הנטל האמריקאית. בשונה מחלוקת נטל במסגרת סדר אזורי בהובלת ווינגטון, חלק מהן משקפות מגמה של התארגנות אזורית עצמאית יותר (regionalization), הנובעת בין היתר מספקות לגבי המחויבות האמריקאית ומהשאפה להרחיב את מרחב התמרון של מדינות האזור. משמעות הדבר היא ששותפותיה של ווינגטון עשויות לדרוש השפעה רבה יותר על קביעת סדר היום האזורי, לגבש הסדרים ביטחוניים שלא בהובלתה ולנהל מדיניות עצמאית כלפי איראן, גם כאשר זו אינה תואמת את העדפותיה. דילמה דומה קיימת ביחסי ארצות הברית עם בעלות בריתה באירופה, אך במזרח התיכון היעדר מסגרות ביטחון אזוריות ממוסדות והפערים בין השותפות מחריפים את הקושי האמריקאי.

ישראל בין נכס צבאי למגבלות מדיניות

בתוך המערכת המשתנה הזו גם ישראל צפויה לעמוד בפני מבחן חדש. מנקודת מבטה של ווינגטון, ישראל מתאימה במידה רבה למודל חלוקת הנטל: היא מחזיקה ביכולות מודיעיניות, התקפיות והגנתיות משמעותיות ומסוגלת לפעול באופן עצמאי מול איראן ושלוחיה. ככל שארצות הברית תבקש להישען יותר על שותפות אזוריות, הפוטנציאל של ישראל לשמש מכפיל כוח עבור המדיניות האמריקאית יגדל. ואולם, התחזקות מעמדה הצבאי של ישראל בעיני ווינגטון אינה מבטיחה שיפור במעמדה המדיני באזור. ההסתייגות בקרב חלק מהשותפות הערביות מפני השלכות פעולותיה הצבאיות עלולה דווקא להקשות על שילובה במסגרות ביטחוניות אזוריות.

המלחמה חידדה את החשש מפני מצב שבו מדינות האזור משלמות את מחירן של החלטות צבאיות שבהן לא היו שותפות. גם ביחסים בין ארצות הברית לערב הסעודית עלתה ביקורת על כך שריאד לא הייתה שותפה משמעותית להחלטות שהובילו למלחמה, אף שהשלכותיה הביטחוניות והכלכליות עליה היו מרחיקות לכת.

לכן, מבחינת ישראל, עוצמה צבאית כשלעצמה אינה מספיקה. עליה לתרגם אותה לתרומה מוחשית לביטחון האזורי, בין היתר בתחומי ההתרעה, המודיעין, ההגנה מפני טילים וכטב"מים והביטחון הימי, ובמקביל לחזק בקרב השותפות הערביות את התחושה ששיתוף הפעולה עימה משפר את ביטחון ואינו מגדיל את הסיכון שיוטל עליהן. ישראל אינה יכולה להחליף את המטריה האסטרטגית האמריקאית, אך היא יכולה להפוך לרכיב משמעותי במערכת שתאפשר לארצות הברית לשאת בפחות מהנטל בעצמה.

שילובה של ישראל בארכיטקטורת ביטחון אזורית מחייב גם תנאים מדיניים מתאימים. הדבר חשוב במיוחד לנוכח האפשרות לקדם נורמליזציה עם ערב הסעודית. הצגת אופק מדיני אמין בסוגיה הפלסטינית עשויה לספק למדינות ערב מרחב תמרון שיאפשר להן להעמיק את שיתוף הפעולה עם ישראל. ללא רכיב זה, ישראל עלולה להישאר שותפה ביטחונית מרכזית של ארצות הברית, אך למצוא עצמה מחוץ לחלק מהמסגרות האזוריות המתהוות. לפיכך, לצד העמקת שיתופי הפעולה הביטחוניים, נדרש מאמץ מדיני שיאפשר למדינות ערב להרחיב את קשריהן עם ישראל בלי לשאת במחירים פוליטיים וביטחוניים גבוהים מדי מבחינתן.

המחיר הגלובלי של המעורבות האמריקאית

למעורבות האמריקאית במזרח התיכון מחיר החורג מהיקף הכוחות המוצבים באזור. המערכה כרוכה בעלויות כלכליות ופוליטיות, בלחצים על מחירי האנרגיה ועל תקציב הביטחון ובצורך להקצות באופן ממושך משאבים צבאיים הנדרשים גם בזירות אחרות – מערכות הגנה ומיירטים, נושאות מטוסים, מטוסים, יכולות מודיעיניות ולוגיסטיקה. השחיקה במלאי מערכות ההגנה במהלך המערכה כבר העלתה שאלות לגבי יכולתה של ארצות הברית לנהל לאורך זמן מערכות עתירות חימוש בכמה זירות במקביל.

מכאן שהקשר לסין אינו עקיף. אין משמעות הדבר שכל כוח המופנה למזרח התיכון נגרע אוטומטית מהאינדו-פסיפיק, אך ככל שהמערכה נמשכת, היא מתחרה על כשירות מבצעית, חימושים, נכסים וקשב אסטרטגי. אם שימור הסדר במזרח התיכון יחייב הזרמה חוזרת ונשנית של כוחות אמריקאיים גדולים, יהיה קשה יותר לווינגטון לממש את העדיפות שהיא מעניקה לתחרות עם סין. בה בעת, העמקת הקשרים הכלכליים והמדיניים של בייג'ינג עם מדינות האזור עשויה להרחיב את השפעתה, גם אם אין ביכולתה להחליף את ארצות הברית כספקית הביטחון המרכזית. כך, דווקא צמצום המעורבות שנועד לאפשר לווינגטון להתמקד בתחרות עם סין עלול להרחיב את מרחב הפעולה הסיני במזרח התיכון.

סיכום

ייתכן אפוא שהתוצאה תהיה מדיניות אמריקאית סלקטיבית יותר. במקום בחירה בין "נסיגה" לבין "חזרה" למזרח התיכון, ווינגטון עשויה להגדיר באופן חד יותר את האינטרסים שעליהם היא מוכנה להגן ישירות – חופש השיט, ביטחון הכוחות האמריקאיים, הגנת בעלות ברית מפני איומים אסטרטגיים ומניעת שינוי קיצוני במאזן האזורי – ולהעביר אחריות רבה יותר על איומים אחרים לשותפות המקומיות. מימוש תפיסה זו יחייב עוצמה צבאית מספקת, מסרים עקביים, התחייבויות אמינות ויכולת לשכנע את שותפותיה של ווינגטון שהפחתת הנוכחות אינה מעידה על היחלשות מחויבותה לביטחון.

ביום שאחרי המלחמה תיבחן יכולתה של ארצות הברית לצמצם את נוכחותה הצבאית ואת מחיר מעורבותה, תוך שימור השפעתה על עיצוב הסדר האזורי. הקושי טמון בכך שהתקדמות לעבר יעד אחד – הפחתת הנטל הצבאי, חיזוק עצמאות השותפות או הפניית משאבים לתחרות עם סין – עלולה להקשות על השגת היעדים האחרים.

עבור ישראל, המשמעות היא שהתחזקות מעמדה כשותפה ביטחונית של ארצות הברית אינה תחליף להשתלבות מדינית באזור. יכולתה של ווינגטון לנהל את הסתירות הללו תשפיע במידה רבה על דפוס מעורבותה במזרח התיכון בשנים הבאות, ואילו יכולתה של ישראל להשתלב בסדר האזורי המתהווה תקבע את מקומה בו ואת תרומתה לעיצובו.

עורכי הסדרה: ענת קורץ, רינת חרש ואלדד שביט.